

Metrische Akklamationen der Byzantiner.

Literatur.

Sp. Zampelios, *Αισματα δημοτικά, Κερκύρα* 1852, 353 ff. (dilettantisch; doch sind z. B. die Verse von III 3 richtig abgesetzt).

Konst. Sathas, *Iστορικὸν δοκίμιον περὶ τοῦ Θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν*, Venedig 1878 (ein unübersichtliches und durchaus phantastisches Buch, jedoch reich an Literaturnachweisen, besonders für die nicht metrischen Akklamationen, deren Bedeutung voll gewürdigt wird); den Hinweis auf dies Werk danke ich Herrn Prof. Polites.

Sp. Lambros, Collection de romans grecs, 1880, introd. p. 8 ff.

E. A. Sophocles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods, 2. ed. 1870 (mir nicht erreichbar), 3. ed. (posthum) 1888, 50 f.

H. Wäschke, Studien zu den Ceremonien des Konstantinos Porphyrogennetos, Festschrift des Francisceums in Zerbst zum 37. Philologentag 1884, S. 6—144 (metrische Analyse von IX 7. 2. 3. 17, die auffällig zu Sophocles stimmt, den Wäschke nicht nennt; Zusammenstellung der Nachrichten Konstantins über die Dichter der Parteien und die Benennungen der Lieder).

Krumbacher GBL² 792 f.

Die folgende Sammlung enthält alle mir bekannt gewordenen „metrischen“, d. h. durch klare metrische Responsion gebundenen Akklamationen der Byzantiner, mit Ausnahme der sechs rein literarischen des 12. Jahrhunderts, die Lampros, *Nέος Ἑλληνουμνήμων* 2, 1905, 385 gedruckt hat (es sind je 6×4 politische Verse). Auf einer wesentlich verschiedenen Art von Responsion beruhen die „rhythmisichen“ Akklamationen hellenistischen Ursprungs (Sueton, Nero 20, 3), die vom Beginn der Kaiserzeit an bei Römern und Griechen, im Zirkus wie auf dem Marsfeld, im Senat wie in der Kirche, eine gewaltige Rolle spielen (einige Litteratur bei Pauly-Wissowa s. v. acclamatio); mit der hier behandelten Gattung hängen sie nur in Fragen der Sprache und der Überlieferung zusammen. Von den „metrischen“ Akklamationen der Römer (Fragn. Poet. Lat. p. 276. 330 sq. 369, 4 Baeihrens), lauter trochäischen Tetrametern, führt keine Brücke zu den byzantinischem.

Zur Überlieferung.

Von den hier mitgeteilten Texten beziehen sich I—VII auf einmalige Ereignisse, VIII—X auf wiederkehrende Situationen. Dem entsprechend ist jene Gruppe von den Chronisten und Historikern, diese in den Zeremonienbüchern überliefert.

I—IV (ca. a. 532—610) stehen alle bei Theophanes; III 3 und IV 1 hat auch Theophylaktos, III 1 und IV 1. 2 Johannes von Antiocheia und Kedrenos; IV 1 wird noch von einigen anderen ausgeschrieben. Da Theophanes in dem III 3 und IV 1 umschließenden Bericht unabhängig von Theophylaktos ist (bei dem er z. B. III 2 nicht finden konnte), aber doch manches mit ihm teilt (vgl. de Boors Randnoten), so schreiben beide dieselbe Quelle aus, die sich zwischen die Zeit der Ereignisse und die Blüte des Theophylaktos datieren lässt, also etwa 615. Das wird wohl Johannes von Antiocheia gewesen sein, dessen an Zahl so geringe Fragmente ja wirklich drei Akklamationen erhalten haben. Auf ihn dürften überhaupt alle unsere Texte zurückgehen¹⁾), womit erklärt wäre, warum in den Berichten der Chronisten über die Zeit nach 610 (IV 2) keine metrischen Akklamationen mehr zu finden sind. — Der in unserer Handschrift des Chronikon Paschale überlieferte Anfang von I ist aus Theophanes interpoliert (vgl. Exkurs I).

Aus der Vergleichung der erhaltenen Zeugen ergibt sich über deren Qualität folgendes: Theophylaktos verdient die Glaubwürdigkeit, auf die er in beiden Fällen ausdrücklich Anspruch macht: III 3 ist durch das Metrum, IV 1 auch noch durch die Übereinstimmung mit Theophanes buchstäblich gesichert, wie er schrieb. Theophanes hat

1) Eine interessante Akklamation aus derselben Epoche, leider nicht metrisch, hat sich auf seltsame Weise erhalten. Folgendes Scholion steht gleichlautend in der Haupths des Theophylaktos Simokattes, dem Vat. gr. 977 saec. X f. 184^v (Schluß des Werkes; gleichzeitige Hand; vgl. de Boor praef. p. VI), und der Prokophs Vat. gr. 152 saec. XIV—XV f. 141^r (Schluß von De bellis IV, dann eine Zeittafel der Vandalenkönige, dann das Scholion, alles von derselben Hand, die den Text der Schlußpartie des Prokoptextes geschrieben hat, Nr. 4 bei Haury prol. p. XXXIV), und ist daraus von Alemannus zu Prokop Anekd. 6, III 368 ed. Bonn und von Dindorf und Büttner-Wobst zu Zonaras XIV 12, 17 abgedruckt worden (eine genauere Beschreibung und Kollation danke ich meinem Freund Dr. August Mayer):

ὅτι εὖρον εἰς βιβλίον τοῦ ὁσίου Ἰωάκιμον τὸν Ἰουστινιανὸν ξήσαντα ἔτη ց' (= 90) διέγρα πλείω (δι. πλ. om. Vat. gr. 152). ἔχει γὰρ οὕτως· Κωνσταντίνα ἡ γα-
μετὴ Μανυρίκιον ἐγέννησεν νιὸν ὃν ὁ Μανυρίκιος ἐπωνόμασε Θεοδόσιον ὡς πρωτότο-
κον αὐτοῦ νιόν. τῶν οὖν Βενέτων πραξίστων Ἰουστινιανὸν καλεῖσθαι οἱ Πράσινοι
ἔκραζον Θεοδόσιον αὐτὸν καλεῖσθαι διὰ τὸ Θεοδόσιον τὸν βασιλέα δρθόδοξον γε-
νέσθαι καὶ πολλὰ ἔτη ζῆσαι· ἥρξαντο οὖν οἱ Βενέτοι λέγειν οὕτως· ‘Τὰ δωρηθέντα
ἔτη τῷ Ἰουστινιανῷ ὁ Θεόδοσις παράσχῃ σοι ἐν εἰρήνῃ’, ὅτι ἐστιν (εἰσὶν Vat.
gr. 152) ց' ἔτη καὶ πλείω· ἡ γὰρ ζωὴ Θεοδόσιον ἐγένετο ἐνιαυτῶν (ἔτη Vat. gr. 152) ῥ.

Wer der Mönch Isaakios ist, den das Scholion ausschreibt, konnte ich nicht ermitteln. Daß bei der Geburt jenes Theodosios (4. Aug. 583) des ersten „Purpur-gehörnen“ seit Theodosios II., besondere Demonstrationen geschahen, wissen wir aus Johannes von Ephesos, Kirchengesch. 5, 14, und aus dem Schluß des Euagrios, Hist. Eccl. 6, 24; vgl. Theophanes a. 6077 p. 254, 25.

zwei der Stücke, wo wir ihn kontrollieren können, so stark entstellt (III 1. 3), daß die Überlieferung in jenen, wo wir auf ihn allein angewiesen sind, als sehr schlecht zu gelten hat; in III 3 könnte man ohne Theophylaktos nicht einmal das Metrum finden, obwohl das in allen vier Zeilen das gleiche ist. Kein Wunder, daß wir in I, wo zu allem noch die besseren Theophaneshss fehlen, auf Schritt und Tritt straucheln. Den Johannes von Antiocheia selbst kennen wir nur durch die konstantinischen Excerptoren, die mit seinem Text noch viel freier schalten, als die Chronisten und Historiker, wie besonders IV 1 beweist. Von den übrigen kommt für die Textkritik noch Kedrenos in Betracht, wenn er in III 1 von Theophanes unabhängig ist, was ich nicht als sicher annehmen möchte.¹⁾

VII. Die beiden Liedchen auf Kaiser Alexios, die seine Tochter mitteilt, stehen in der einzigen vollständigen Handschrift ihres Werkes (F) von erster Hand am Rand, bei dem der Anna gleichzeitigen Epitomator (vgl. Schopens Ausgabe praef. p. XVIII) im Text. Der Zusammenhang zeigt beidemal klar, daß Anna in ihrer Scheu vor der Volkssprache die Worte nicht ausgeschrieben hatte; von einem dritten Lied (XII cap. 6, II p. 161, 27 Reiff.) ist uns leider nur ihre Umschreibung erhalten.

IX. Konstantinos VII hatte für die Akklamationen zweifellos das beste Material, das in seiner Zeit zu haben war, nämlich die Aufzeichnungen der Parteiaarchivare und Parteidichter. Und er selbst wird wohl nichts geändert haben; auch der codex unicus Lipsiensis²⁾ ist gut; ein an zwei Stellen überliefertes Gedicht (5) ist buchstäblich wiederholt. Freilich zeigen zahlreiche schwere Schäden des Textes, daß zwischen der Entstehung dieser Gedichte und ihrer Aufzeichnung durch die Beamten Konstantins längere Zeit verflossen war, in der man ohne Rücksicht auf das Metrum starke Umarbeitungen vornahm.

X. In jämmerlichem Zustand ist der Text des Schwalbenliedes der römischen Knaben. Der Archetypus von CV stammt von einem Schreiber, der eine nach dem Gehör mit lateinischen Buchstaben geschriebene Vorlage verständnislos und ungenau kopierte. Über die Texte, zwischen denen das Lied überliefert ist, vgl. die Ausgaben.

1) Vgl. Patzig, B. Z. IX 207. Bei den Kedrenoszitaten konnte ich eine Kollation des Marciānus cl. VII 12 (XC 5) benutzen, die mir Prof. C. de Boor freundlichst mitgeteilt hat.

2) Ich habe die Stücke nachverglichen, ohne in Reiskes Kollation einen Fehler konstatieren zu können; Orthographica hat er mit Recht ignoriert.

Texte.**I. Kalopodios.****ΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ.**

"Ετη πολλά, Ἰουστινιανέ αὔγουστε· τον βίκας.
 ἀδικούμαι, μόνε ἀγαθέ·
 οὐ βαστάζω, οἰδεν δὲ θεός.
 φοβούμαι δύνομάσαι,
 μη πλέον εὐτυχήσῃ, καὶ μέλλω κινδυνεύειν.

Metrum

25

a
a
a
b
bb**ΜΑΝΔΑΤΩΡ.**

τις ἔστιν, οὐκ οἴδα^(μεν).

c?

<ΠΡΑΣ> δ πλεονεκτών με, τρισαύγουστε,
 εἰς τα Τζαγγαρέα εὑρίσκεται.

c

c

c

x

100 ΠΡΑΣ. εῖς καὶ μόνος ἀδικεί με. θεοτόκε, μη ἀνακεφαλίσῃ.

d?

ΜΑΝΔ. τις ἔστιν ἔκείνος, οὐκ οἴδαμεν.

c

ΠΡΑΣ. σύ καὶ μόνος οἴδας, τρισαύγουστε,
 τις πλεονεκτεί με σήμερον.

c

ΜΑΝΔ. εἰ τις ἔκεινος, οὐκ οἴδαμεν.

c

155 ΠΡΑΣ. Καλοπόδιος δ σπαθάρις ἀδικεί με, δέσποτα πάντων.

d

ΜΑΝΔ. οὐκ ἔχει πράγμα Καλοπόδιος.

x

ΠΡΑΣ. εἰ τις ποτε ἔστιν, τον μόρον ποιήσει τον Ἰούδα·
 δὲ θεός ἀνταποδώσει αὐτῷ ἀδικούντι με διὰ τάχους.

d(?)

ΜΑΝΔ. ίμεις οὐκ ἀνέρχεσθε εἰς το θεωρήσαι,

d(?)

20) εἰ μη εἰς το ὑβρίζειν τους ἄρχοντας.

x

ΠΡΑΣ. εἰ τις δήποτε ἀδικεί με, τον μόρον ποιήσει τον Ἰούδα.

e(c)

ΜΑΝΔ. ἡσυχάσατε Ἰουδαῖοι, Μανιχαῖοι καὶ Σαμαρεῖται.

d

ΠΡΑΣ. Ἰουδαίους καὶ Σαμαρείτας ἀποκαλεῖς; ή θεοτόκος μετα δλων.

d

ΜΑΝΔ. ἔως πότε ἔαντοίς καταράσθε;

x

I Theophanes a. 6024, p. 181, 30—184, 1 (Hss: x y z; dazu V [vgl. Exkurs I] 1—5, dann 10, dann das Nachwort; von V sind hier nicht alle Varianten notiert) γέγονε δὲ ἡ ἀταξία τοῦ Νίκα τρόπῳ τοιούτῳ ἀνελθόντα τὰ μέρη ἐν τῷ ἴππικῷ ἔκραξαν οἱ (δῆμοι add. V) τῶν Πρεσβίτων· ἄκτα διὰ Καλοπόδιον τὸν κονθικούλαριον καὶ σπαθάριον. οἱ Πρέσβιτοι (om. V)· ἔτη πολλά κτλ. Die Personenbezeichnungen (οἱ Πρέσβιτοι, Μανδάτωρ, οἱ Βένετοι) sind stets ausgeschrieben.

2—5 ἀδικούμεθα . . . οὐ βαστάζουεν . . . φοβούμεθα . . . μέλλομεν V | 4—8 ist vielleicht mit 9—14 zu vertauschen, und vor 15 einzuschlieben: ΜΑΝΔ. πού ἔστιν ίμεις οὐκ οἴδαμεν (aus Z. 35) | 6 vgl. 11. 14; also vielleicht τις ἔστιν *(ἔκείνος)*, οὐκ οἴδαμεν | 8 τζαγγάριος = Schuster; Anspielung auf den Namen Kalopodios. Τζαγγαρέα wie Χαλοπρατεῖα.

15 Καλ. ἔστιν δ σπαθάροκονθικούλαριος δ ἀδικῶν ήμας V | σπαθάριος codd.

17 vielleicht εἰ τις δήποτε ἀδικεί με wie 21.

20 εἰς om. y | 23 δλων] τῶν Μανιχαῖων add. x

25	ΠΡΑΣ.	εἴ τις οὐ λέγει, δτι ὁρθῶς πιστεύει ὁ δεσπότης,	x f
		ἀνάθεμα αὐτῷ ὡς τῷ Ἰούδᾳ.	f
	ΜΑΝΔ.	ἔγω ὑμιν λέγω· εἰς ἔνα βαπτίζεσθε.	x
	ΠΡΑΣ.	εἰς ἔνα βάπτιζομαι.	x
	ΜΑΝΔ.	ὅντως εἰ μή ἡσυχάσητε, ἀποκεφαλίζω ὑμάς.	l(?)x
30	ΠΡΑΣ.	ἔκαστος σπεύδει ἀρχήν κρατήσαι, ἵνα σωθῆῃ.	x
		ἔτι ἔαν εἶπω θλιβόμενος,	c
		μη ἀγανακτήσῃ το κράτος σου·	c
		το γαρ θείον πάντων ἀνέχεται.	c
		Ἐὰμεις λόγον ἔχοντες αὐτοκράτωρ, ὀνομάζομεν ἄρτι πάντα.	xd ²
35		πού ἔστιν ἡμεῖς οὐκ οἰδαμεν]	x(c?)
		οὐδὲ το παλάτιν, τρισαύγουστε,	c
		οὐδὲ πολιτείας κατάστασις·	c
		μίαν εἰς τὴν πόλιν προέρχομαι,	c
		ὅταν εἰς βορδάνιν καθέξομαι·	c
40		εἶθοις μηδε τότε, τρισαύγουστε.	c
	ΜΑΝΔ.	ἔκαστος ἐλεύθερος δπον θέλει, ἀκινδύνως δημοσιεύει.	d(?)
	ΠΡΑΣ.	και θαρρώ ἐλεύθερίας και ἐμφανίσαι οὐ συγχωρούμαι.	d
		και ἔαν <τις> ἔστιν . ἐλεύθερος,	c
		ἔχει δε Πρασίνων ὑπόληψιν,	c
45		πάντως εἰς φανερόν κολάξεται.	c
	ΜΑΝΔ.	έτοιμοθάνατοι, οὐδὲ των ψυχάν ύμων φείδεσθε;	xl(?)
	ΠΡΑΣ.	έπαρθή το χρώμα τούτο, και ἡ δίκη οὐ χρηματίζει.	d
		ἄνες το φονεύεσθαι και ἄφεις κολαξώμεθα·	g
		ἰδε πηγή βρύνουσα και δσους θέλεις κολαξε.	g
50		ἀληθῶς τα δύο ταύτα οὐ φέρει ἀνθρωπίνη φύσις.	d
		εἶθοις Σαββάτις μη ἐγεννήθη, ίνα μη ἔσχεν υίον φονέα.	hh

28 **ΠΡΑΣ.]** οἱ δὲ Πράσινοι ἀβόησαν ἐπάνω ἀλλήλων και ἔκφαξον ὡς ἐπέλευσεν Ἀντλας (Ἀτλας d z) Theoph. | 29 zum Metrum vgl. 72.

31 και εἴ τι ἔαν (ἄν xz) εἰπωμεν θλιβόμενοι codd.: correxi (vgl. Romanos bei Pitra, Analecta Sacra I No. III εγ' ἔαν έτι λαλήσω, μη δργισθήσ μοι, Romanos 42 ει' 3 [noch unediert] έτι ἔαν λαλήσω, μη δργισθήσ μοι, Romanos bei Krummbacher, Akrostichis in der griech. Kirchenpoesie S. 668 Str. ια' έτι ἀπαξ ἔαν εἶπώ, μη δργισθήσ μοι) | 34—35 scheint nicht hierher zu gehören; 35 paßt in dem Mund des **ΜΑΝΔ.** vgl. zu 4—8 | 36—37 vgl. Malalas in den Excerpta de insidiis 176, 14 de Boor (zum Jahr 564) και οὗτως . . . ἔλαβεν ή πόλις κατάστασιν και πάντες ἐλευθερίως . . . προήρχοντο | 36 παλάτιον codd.: correxi | 38 μίαν = ἀπαξ, vgl. Leontios Neap., Leben Johannes El. ed. Gelzer 50, 7 τὴν μίαν σου | 39 βορδάνι(ο)ν lat. burdo (vgl. Thes. ling. lat.) = Maulesel. Es wird auf die Strafe der πομπή angespielt.

40 αἴθοις viermal bei Theophanes (vgl. de Boor's Index), einmal bei Romanos Pitra No. XXII κα' | 47² vgl. 76.

50 vielleicht ἀνθρωπίνη οὐ φέρει φύσις | 51 Σαββάτιος ist Justinians Vater |

εἰκοστός ἔκτος φόνος ἔστιν δὲ γενόμενος εἰς τὸ Ζεύγμα· δη τῇ πρωῖᾳ ἐθεώρησεν καὶ τῇ δελλῇ ἐσφάγη, δέσποτα πάντων. x

ΟΙ ΒΕΝΕΤΟΙ

	τους φονείς ὅλου του σταδίου ὑμεὶς μόνοι ἔχετε.	i
55 ΠΡΑΣ.	ποτε σφάξεις καὶ ἀποδημεῖς.	a
BEN.	συ δε σφάξεις καὶ διακινεῖς.	a
	τους φονείς γαρ του σταδίου ὑμεὶς μόνοι ἔχετε.	i
ΠΡΑΣ.	δέσποτα Ἰουστινιανέ, αὐτοὶ παρακαλούσιν,	xb
	καὶ οὐδεὶς αὐτούς φονεύει· νοήσει δὲ μη θέλων.	b(?)b
60	τον ἔυλοπώλην του εἰς το Ζεύγμα τις ἐφόνευσεν, αὐτοκράτωρ; d(?)	
MANA.	ὑμείς αὐτον ἐφονεύσατε.	x
ΠΡΑΣ.	τον νίον του Ἐπαγάθου τις ἐφόνευσεν, αὐτοκράτωρ;	d
MANA.	καὶ αὐτόν ὑμείς ἐφονεύσατε καὶ τους Βενέτους πλέκετε.	kg
ΠΡΑΣ.	ἄρτι καὶ ἄρτι· κύριε ἐλέησον· τυραννείται ή ἀλήθεια.	x
65	ῆδελον ἀντιβάλαι τοις λέγονσιν	e
	ἐκ θεού διοικείσθαι τα πράγματα·	e
	πόθεν αὕτη ή δυστυχία;	d ²
MANA.	θεός κακῶν ἀπειραστος <Jac. 1, 13>.	g ²
ΠΡΑΣ.	θεός κακῶν ἀπείραστος; καὶ τις ἔστιν δὲ ἀδικών με;	g ² d ²
70	εἰ φιλόσοφος ἔστιν η ἐργμάτης, την διαδρεσιν εἴπῃ των ἔκατέρων.	k
MANA.	βλάσφημοι καὶ θεοχόλωτοι, ἔως πότε οὐχ ἡσυχάζετε;	ll(?)
ΠΡΑΣ.	ἀν θεραπεύεται το κράτος σου,	c
	στέγω καὶ μη θέλων, τρισαύγονστε·	c
75	ὅλα ὅλα οἰδα· ἀλλα σιωπώ.	c
	σώκου δίκη, οὐκέτι χοηματίζεις·	m
	μεταβαίνω καὶ τότε ιουδαΐζω·	m
	μάλλον δὲ ἐλληνίσαι συμφέρει μοι, καὶ μη βενετίσαι· δὲ θεός οἶδεν.	c
80 BEN.	το μισώ οὐ θέλω βλέπειν, καὶ δὲ φθόνος παρενοχλεί μοι.	d
ΠΡΑΣ.	ἀνασκαφή τα δστέα των θεωρούντων.	x

52 εἰκότως x y | 53 τῇ πρωῖᾳ y z: τὸ πρωῖᾳ x: corr. de Boor | 59 νοήσει und μη om. y.

63 πλέκειν = συκοφαντεῖν (Hesych.), vgl. Leontios, vita Sym. Sal. 1718 C κατέπλεξεν αὐτοῦ und Malalas 362, 3 | 64' vgl. Const. Porphyri. De caer. 359, 7 ἄρτι καὶ ἄρτι· κύριε βοήθησον | 65 ἀντιβαλεῖν x z.

73 θεραπεύηται x | 77 ιουδαΐζεις y | 78 μοι om. y z | 79 καὶ] η scr.?

80 το = δ? | 81 üblicher Fluch, vgl. Johannes von Ephesus, Kirchengesch. 3, 26 ἀνασκαφή τὰ δστέα τῶν ἀρειανῶν | θεωρούντων] Nachwort bei Theoph.: καὶ κατῆλθον οὗτοι καὶ ξασχν τὸν βασιλέα καὶ τὸν Βενέτους θεωρούντας.

II. Rufe der Parteien Nov. 561.

zum Metrum vgl. III 1.

εἰσελθόντες δὲ οἱ Βένετοι εἰς τὰ βάθρα τῶν Πρασίνων ἔκραξον·
 ἄψον ὥδε, ἄψον ὥδε, Πράσινος οὐ φαίνεται·
 καὶ πάλιν οἱ Πράσινοι ἔκραξον·
 αἷς αἱ, δῆλοι δῆλοι·
 εἰς τὴν Μέσην ἤλθον, εἰς τὰς γειτονίας τῶν Βενέτων, καὶ ἐλίθαξον οὓς στῦφισκον
 καὶ ἔκραξον·
 ἄψον ὥδε, ἄψον ὥδε, Βένετος οὐ φαίνεται·
 καὶ εἰσήρχοντο εἰς τὰς γειτονίας κτλ.

III. Rufe für und gegen Maurikios.

1 (kurz vor November 602).

Εὔφρηκε την δάμαλιν ἀπαλήν και τρυφεράν,
 και ὡς το καινόν ἀλεκτόριν οὔτως αὐτήν πεπηδήκε,,
 και ἐποίησε παιδιά ὡς τα ἔυλοκούκουνδα·
 και οὐδείς τολμά λαλήσαι, ἀλλ' ὅλους ἐφίμωσεν·
 ο ἄγιε μὸν ἄγιε, φοβερέ και δυνατέ,
 δός αὐτῷ κατα κρανίου, ίνα μη ὑπεραρρηται,
 κάγω σοι τον μέγαν βούν προσαγάγω εἰς εὐχήν.

a(b)

b

a(b)

b

a

b

a(b)

II Theophanes a. 6054, p. 286, 3 | 1 zweites ἄψον] ἔκει add. codd. | 3 | zweites ἄψον] ἔκει add. codd. | zum Metrum vgl. I 54. 57 IV 2 b.

III 1 Theophanes a. 6093, p. 282, 16 οἱ δὲ δῆμοι εὐρόντες ἄνδρα προσομοιοῦντα Μανυρικίῳ και βαλόντες αὐτῷ σαγίον μαῦρον και ἀπὸ σκόρδων πλέξαντες στέφωνον και εἰς δύον τοῦτον καθίσαντες διέπαιξον λέγοντες· ‘Ἐνρηκε . . . εὐχήν’. Kedrenos 703, 13 τότε και οἱ δῆμοι ἄνδρα παρομοιάζοντα (so Marc. παρομοιόντα P) τῷ Μανυρικίῳ μαῦρον περιβαλόντες σάγον (σάκον Marc.) και στέφωνον πλέξαντες ἀπὸ σκορόδων και τῇ αὐτῷ περιθίντες κεφαλή δυν το τοῦτον ἐπικαθίσαντες ἐπαίξον, ‘Ἐνρηκε’ λέγοντες, ‘τὴν δάμαλιν . . . εὐχήν’. Johannes Antioch. fr. 218 c = Exe.. (de insid. 148, 7 και ἐκάθισάν τινα φαλακρὸν εἰς δύον βαλόντες εἰς τὴν κεφαλήν αὐτῶν σόροδα πρὸς μίμησιν Μανυρικίου λέγοντες· ‘Ἐνρεν . . . (2) πεπήδηκε’’. Wgl. Theophylaktos VIII 9, 8.

1 εὐρεν Joh. | δαμαλίδα Theophanes | και τρυφεράν om. Theophanes und Kedr. | 2 οὔτως om. Theoph. und Kedr. | αὐτήν (ταύτη Theoph.) und πεπηδήδ. vertauscht Kedr. | 3 ἔυλοκώδωνα Kedr. | 4 und 5² om. Kedr. | 5 f. vgl. Leontios, Vita Symeonis Sali, Migne 93, 1726 C: ‘αγια αγια, δός αὐτῇ’ | 6 vgl. 2 Kor. 12, 7 ίνα μη ὑπεραρρηται | 7 σοι τὸν βούν τὸν μέγαν Theoph.

1¹. 3¹. 5¹. 7¹ sind vielleicht so zu schreiben:

Ἐδρῆκε την δαμαλίδα (so Theoph.)

και ἐποίησε παιδία

ἄγιε μὸν ἄγιε <μον>

κάγω σοι τον βούν τον μέγαν (so Theoph.).

sodaß alle Zeilen dasselbe Metrum hätten, nämlich das von III 2 (vgl. I i).

2. Die Grünen.

*Κωνσταντίνος καὶ Δο- μεντζίολος,
δέσποτα Ῥωμαίων τρισαύγουστε,
τῷ οἰκείῳ σου δῆμῳ παρενοχλούσιν,
ίνα δὲ Κρούνικις διοικήσῃ εἰς ἀς. ἔχομεν ἀμαρτίας.
τὸ δὲ δέσποτα πάντα δημιουργήσας
ὑποτάξει σοι πάντα ἔχθρόν καὶ πολέμιον
ἔμφύλιον τέ καὶ ἀλλόφυλον χωρὶς αἰμάτων.*

3. Die Blauen.

*Οὐ δεός, αὐτοκράτωρ, δὲ κελεύσας σέ βασιλεύειν
ὑποτάξει σοι πάντα πολεμούντα τὴν βασιλείαν.
εἰ δὲ Ῥωμαῖος ἔστιν, εὐεργέτα, ἀγνωμονῶν σε,
εἰς δουλείαν σου τούτον ὑποτάξει χωρὶς αἰμάτων.*

4.

*Μη σχοῖη δέρμα δὲ φιλών σε,
Μανούκιε Μαρκιανίστα.*

IV. Buße gegen Phokas.

1 (26. Nov. 602). Die Blauen.

*Τὰ μάθε τὴν κατάστασιν,
δὲ Μανούκιος οὐκ ἀπέθανεν.*

2 Theophanes a. 6094, p. 287, 18 (Hss: x y z A) δὲ δῆμος τῶν Πρασίων ἔκραξε λέγων· 'Κωνσταντίνος κτλ.' | 1 Konstantinos und Domentziolos sind Senatoren (Theophyl. III 8, 5 VIII 9, 6) | 2 τρισαύγουστε an derselben Versstelle oben I 7. 12. 36, sonst nirgends in den Akklamationen | 4 Krukios wurde διοικητὴς τῶν Πρασίων a. 603 (Chron. Pasch. 696, 2; Doctrina Jacobi, ed. Bonwetsch [1910] p. 39, 5) | 6 σοι om. c y z | Das Metrum ist von 3 ab nicht mehr sicher zu bestimmen.

3 Theophylaktos VIII 7, 9 οἱ μὲν οὖν τοῦ κυανανυόδης χρώματος ἔρασται μετ' ὥδης ἀνεβόων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ταῦτα (καὶ αὐτῆς γὰρ τῆς ἐπὶ λέξεως συνθήκης ποιησωμέθω μνήμην). 'Ο θεός κτλ.' Theophanes a. 6094, p. 287, 18 οἱ δὲ Βένετοι εἶπον· 'Ο θεός κτλ.' | 1 αὐτοκρ. om. Theophanes | 2 πάντα] τὸν add. Theophanes | βασιλ.] σον add. Theophanes | 3 εὐεργέτα] om., δ add. Theophanes.

4 Theophanes a. 6094, p. 288, 16 τὰ δὲ πλήθη οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ ὑβρεσοι μεργάλαις τὸν βασιλέα ἡτίμασαν λέγοντες· 'Μὴ—Μαρκού.' vgl. Theophyl. VII 9, 3 | Μακριωνιστά var. lect.

IV 1 Theophylaktos VIII 10, 13 ἐπὶ τούτοις οἱ Βένετοι χαλεπαίνοντες . . . ἔξωθον δημάδεις βοάς . . . καὶ λόγον γὰρ καὶ τῆς ἰδιώτιδος φωνῆς μνήμην ποιήσασθαι. 'Τπα κτλ.' Theophanes 289, 29 οἱ δὲ Βένετοι ἀγανακτοῦντες ἔκραζον· 'Τπαγε κτλ.' Johannes Antioch. fr. 218¹ = Excerpta de ins. 149, 6 καὶ ἔκραξεν δῆμος ἐν τῷ ιπποδρομίῳ· 'Μανούκιος οὐκ ἀπέθανε, μάθε τὴν ἀλήθειαν'. Zonaras XIV 14, 6, den Theophanes paraphrasierend, οἱ τοῦ δήμου τοῦτο ἔκραζον· 'Απιστι μάθε κατάστασιν, δὲ Μανούκιος ζῇ.' Vgl. Kedren. I 706, 19 Leo Gramm. 143, 20 Georgios Monachos 662, 15 de Boor, bei denen die Lesung δὲ Μανούκιος οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ζῇ, ἐφωτηθήτω zugrunde zu liegen scheint. | Τπαγε Theophanes: zu ὅπα vgl. VII 1 4 | Μανούκιος codd.

3*

2 (a. 609/10). Die Grünen.

*Πάλιν στον καύκον ἔπιες,
πάλιν τον νούν ἀπώλεσας.*

a
a

V. auf Konstantinos Kopronymos.

*'Η Ἀγάθη ἐγήρασεν,
συ δε ταύτην ἀνενέωσας.*

a
a

VI. auf Graf Adalbert (ca. 900).

*Ἄδειβέρτος κόμης κούρτης
μακροσπάθης γοννδοπίστις.*

a
a

VII. auf Alexios Komnenos.

1.

*To σάββατον τῆς τυρινῆς
† χαρεῖς † Ἀλέξιε ἐνόησες το,
και την δευτέραν το πρωΐ
ῦπα καλῶς, γεράκιν μου.*

a¹
a²
a¹
a²

2 Johann. Antioch. fr. 218^e = Excerpta de ins. 149, 16 οἱ δὲ Πράσινοι ἐν ἵπποδρομίᾳ ἔλεγον πρὸς Φωκᾶν. ‘Πάλιν κτλ.’ Theophanes 296, 25 δὲ δὲ Φωκᾶς ἐποίησεν ἵππικόν, καὶ οἱ Πράσινοι ὑφίσσαν αὐτὸν λέγοντες. ‘Πάλιν κτλ.’ Kedren. I 709, 5 μὴ ἔξερχομένον δὲ αὐτὸν τάχιον πρὸς τὴν θέαν ἔφη ὁ δῆμος. ‘Πάλιν κτλ.’; vgl. Zonaras XIV 14, 29 | στὸν καῦκον] Zampelios: εἰς τὸν καῦκον Joh. und Theoph.: τὸν οὖν Kedr.: zu καῦκον vgl. κανκλον bei Johannes Moschos, Prat. spir. (Migne 87) cap. 16. 51; Konst. Porph. De caer. 468, 12 mit Reiskes Note | ἀπέλεκτας Theoph.

V Πάτραι Κων/πόλεως 3, 68 = Script. orig. Con/pol. ed. Preger 240, 9 ταύτην (sc. τὴν Ἀγάθην) δὲ ἐφθειρε Κωνσταντίνος ὁ Κοπεώνυμος δοὺς αὐτῇ πλοῦτον πολύν. ἵππικον δὲ γενομένου ἔκραξεν ὁ δῆμος, ὅτι “Η Ἀγάθη — ἀνενέωσας”. | ταύτην την Zampelios | vielleicht ἀνένεψας.

VI Liudbrandi Antapodosis 2, 34 (Mon. Germ. hist. ed. Pertz V 295, 7) tam dirae autem postmodum factus est famae, ut huiusmodi vera de eo tam a maioriibus quam a pueris canticum diceretur. et quia sonorius est, graece illud dicamus: Άδειβ. κτλ. Adelbertos comitis curtis macrospathis gundopistis, quo significatur et dicitur longo eum uti ense et minima fide | κούρτη = κόρη = Hot | κονδοπίστις Lambros. | Mein Kollege Ad. Hofmeister hält das Stück für Erfindung des Liutprand.

VII 1 Anna Komnene, Alex. II cap. 4, I p. 68, 29 Reiff. (Alexios hat sich durch heimliche Flucht einem Anschlag entzogen) ἐνθεν τοι καὶ τὸ πλῆθος ἀναδεξάμενον τῆς δομῆς τὸν Ἀλέξιον καὶ τῆς ἀγχινοίας, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀσμάτιον αὐτῷ ἀνεπλέξαντο ἐξ ιδιώτιδος μὲν συγκείμενον γλώττης, αὐτὴν δὲ τὴν τοῦ πραγμάτου ἐπίνοιαν ἐμμελέστατά πως ἀνακρονόμενον, καὶ παρεμφαῖνον τὴν τε προαίσθησιν τῆς κατ' ἐκείνου ἐπιβούλησις καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ μεμηκανημένα. [τὸ δὲ ἀσμάτιον αὐτᾶς λέξεισιν εἶχεν οὕτως. ‘Τὸ σάββατον . . . γεράκιν μου’ add. F¹ marg. und A.] εἶχε δὲ ὡδέ πως ἐννοιας τὸ διαφημιζόμενον ἐκεῖνο ἀσμάτιον, ὡς ἔρα κατὰ μὲν τὸ τυρῶνυμον σάββατον ὑπέρευγέ σοι τῆς ἀγχινοίας, Ἀλέξιος τὴν δὲ μετὰ τὴν κυριακὴν δευτέραν ημέραν καθάπτει τις ὑψηλέτης ἱέρας ἀφίπτασο (Imperativ) τῶν ἐπιβούλευντων βαρβάρων | vgl. Papadimitriu in der von Kurtz, B. Z. II 141 exzerpierten Publikation | 4 ὕπα vgl. IV 1; ὕπαγε καλῶς Leontios, Vita Symeonis Salii, Migne 93, 1717 A.

2.

*Ἄπο την Αριστραν εἰς Γολόγην
καλόν ἀπλήκτον, Κομνηνέ.*

a
a

VIII. Auf den Pagarchen von Arsinoe.

Σώσον κύριε	τον φιλόχοιστον	βασιλέα·	a
σώσον κύριε	τον φιλόχοιστον	εὐηργέτην·	a
σώσον κύριε	την ἀγήτητον	βασιλείαν·	a
σώσον κύριε	τον ἐλλούστριον	των πολίτων.	a

IX. Gleichzeilige und antistrophische Lieder bei Konstantinos Porphyrogenetos, De caerimoniis.

1. Politische Verse.

*"Ιδε το ἔαρ το γλυκύ πάλιν ἐπανατέλλει
χαράν ὑγείαν και ζωήν και την εὐημερίαν,
ἀνδραγαθίαν ἐκ θεού τῷ βασιλεῖ Παμαίων
και νίκην θεοδώρητον κατα των πολεμίων.*

Metrum von 2—4: Alternierende proparoxytonische Acht- und Siebensilber, distichisch. Vereinzelte Verse desselben Maßes 264, 22. 361, 13. 357, 13.

2. Zur Hochzeit des Kaisers.

*'Ο σωτήρ θεός ήμων τους δεσπότας φύλαξον.
ἄγιε τρισάγιε ζωήν ὑγείαν δός αὐτοις·*

2 ebenda VII cap. 3, I p. 240, 4 Reiff. (ähnliche Gelegenheit) αντὸς δὲ διὰ τῆς νυκτὸς διεσθῆτη εἰς Γολόγην. Έπει καὶ (δ. κ. om F¹) ἔλεγον οἱ πολίται. Ἄπο — Κομν.² add. F¹ marg. et A.³ καὶ μεθ' ἡμέρας καταλαβὼν τὴν Βερόην πτλ. | vgl. Papadimitriu l. c. (zu 1) | ἀπλήκτον = Reise.

VIII Pap. Ber. 5603 saec. VI—VII ed. Krebs, Göttinger Nachrichten 1892 Nr. 4, II. Vorher gehen, durch einen Strich getrennt, unmetrische Akklamationen deren letzte lautet: λοιπὸν ἐλλούστροις χάριν ἔχεις, Ἀρσινόης κυρεῖς (Ἀρσινοῖς εγνωμ. Pap.: corr. Schubart) θεοῦ προνοίᾳ (vgl. unten IX 3, 5) || vgl. die mit κύριε σῶσον beginnenden unmetrischen Akklamationen bei Theophanes a. 6024, p. 185, 14; Konst. Porph. de caer. 279. 282. 315. 321. 331. 356. 359. 368; außerdem Theophanes a. 6071, p. 249, 29 (Krönung des Tiberios) σώσον κύριε οὐς ἐκέλευσας βασιλεύειν | 3 βασιλείαν vgl. Konst. Porph. de caer. 316, 4. 354, 2 ή ἐνθεος βασιλεία | 4 über den ἐλλούστροις von Arsinoe vgl. BGU 323 und 396 (freundlicher Hinweis von Wilh. Schubart) | πολίτων drei- und mehrsilbige -α Stämme haben bei den Byzantinern oft paroxytonischen Genetiv des Plural.

IX 1 p. 367, 17 λέγοντις τὸν χορευτικὸν ἥχ. α'. λέγοντιν οἱ κράκται, καὶ ἀποκρίνεται ὁ λαός. "Ιδε — πολεμίων". p. 366, 7 ἄρχονται λέγειν ἀντιφωνητικῶς, τὸ μὲν ἐν μέρος. "Ιδε — ἐπανατέλλει", τὸ δὲ ἔπειρον μέρος. "φέρον ὑγίειαν καὶ χαρὰν καὶ τὴν εὐημερίαν" καὶ τὰ λοιπὰ καθὼς ἡ συνήθεια ἔχει | 2 χαράν] φέρον p. 366 | ζωήν] χαράν p. 366 | 3 τοῖς βασιλεῦσι cod.: corr. Krumbacher GBL² 255.

2 p. 197, 17 (A) οἱ κράκται. "Ο σωτήρ — πορφυρογέννητα". p. 380, 5 (B)

πνεύμα το πανάγιον τας αὐγούστας σκέπασον.
 κύριε ζωήν αὐτῶν δια την ζωήν ἡμών.
 ο βασιλεύ νεόνυμφε θεός διαφυλάξει σε —
 "Εντιμε ἐνάρετε τριάς κατακοσμήσει σε,
 και χαράν παρέξει σοι θεός δ ἐπουράνιος
 εὐλογών τον γάμον σου ὡς μόνος ὑπεράγαθος,
 δις ἐν Κανά το πρότερον τῷ γάμῳ παρεγένετο
 10 και ἐν αὐτῷ εὐλόγησε τοῦ ὅδοροῦ φιλάνθρωπος
 και οἶνον ἀπετέλεσεν ἀνθρώποις εἰς ἀπόλαυσιν,
 οὗτος εὐλογήσει σε μετά και της συζύγου σου
 και τέκνα σοι δωρήσεται θεός πορφυρογέννητα.

3. Begrüßung des Demarchen.

'Ο ἀναστάς θεός ἡμῶν ζωήν ὑγείαν δώσει σοι·
 τον δεσπότου γνήσιε, το θείον περισώσει σε,
 και πλείονα δωρήσηται θεός δ ἐπουράνιος,
 11 ήνα εύτυχούντος σου δρώμεν και χαιρώμεθα·
 ι τούτο πάντας γίνεται προνοίᾳ του θεού ἡμῶν·
 ἀξέλως σοι εὐχόμεθα Βένετοι παρκόσμιε,
 διτι ὑπεροβάλλονσαν ἔχεις καλοθέλειαν
 και εὐχάς κομίζεσαι ἐκ των ἀγαπώντων σε·
 ὡς γαρ ἀγαπώμεν σε ἀξέλως σοι εὐχόμεθα,
 10 ήνα ἀδιάδοχος μείνης διοικών ἡμας·
ΕΣ δ ἀναστάς θεός ἡμῶν φύλαττε τον δῆμαρχον.

ἀκτολογοῦσι τὰ δύο μέρη ταῦτα (zur Hochzeit eines Beamten): 'Ο σωτήρ — (4) τὴν ζωήν ἡμᾶν . . . καὶ λέγοντιν ἀπὸ κραυτῶν' (5) 'εὐγενεῖς — (12) τὴς συζύγου σου'. p. 377 (C) ἀρχονται οἱ τοῦ μέρους ἀκτολογεῖν αὐτῷ ταῦτα (Begrüßung des Demarchen) 'Ἄγιε τρισάγιε τοὺς δεσπότας φύλαττε (vgl. 1—2), dann 3 und 4 bis τὴν ζωήν ἡμᾶν'.

1 θεός om. A (φύλαττε BC) | 2 om. A | 3 auch p. 48, 24. 217, 11. 2882, 18; vgl. 199, 3. 7. 28 πνεύμα το πανάγιον, τον γάμον ἐπεντόγησον | τρισάγιον B3 | 4 auch p. 48, 1. 217, 15. 294, 21; vgl. p. 420, 14 (Krönung des Anastasios I) καύσις ζωῆς αὐτῇ | nach 4 ἐσ· τούτο το βασιλείου κύριε στερέωσον add. B (dieser Vers auch p. 199, 21. 282, 17. 294, 19); vgl. p. 411, 20 (Krönung Leos I) τοῦτο τῷ βασιλείου δ θεός φυλάξῃ | 5 βασιλεύ] εὐγενεῖς B | νεόνυμφοι B | σε] σας B | 6 ἔντιμος ἐέναρετοι B | κατενοδάσσει σας B | 7 om. B | 8 σον] σας B | 11 μετεπεκύασεν ἀνθρώπων B | 12 και om. A | 18 καὶ — πορφ.] δ θεός δ ἄγιος τοὺς νεονύμφους φύλαττε B (derselbe Vers, mit φυλάξον, p. 379, 18; ähnliche Verse p. 199, 20. 2117, 14. 379, 18. 14).

8 p. 377, 17 als Schluß einer längeren Reihe von Rufen (vgl. zu 2) | 6¹ und 6² wohl zu vertauschen (vgl. 4, 9) | 9 σε und σοι vertauscht cod. | 11 vgl. p. 378, 21 δ θεός δ ἄγιος φύλαττε τον δῆμαρχον. Zu **ΕΣ** vgl. 4, 14 und zu 17.

4. Auf den Stadtpräfektus.

Ο ἐγείρας Λάξαρον ἐκ τάφου τετραήμερον
σώσει καὶ κατευοδώσει καὶ ἐνδυναμώσει σε
†και εἰς τους δεσπότας πλείονα σοι παράθεται
την αὐτών εὐμένειαν θεός ἐπισφραγίσει σοι·
5 τον δεσπότου γνήσιε, το θείον περισώσει σε,
διτι παντοφίλητος ὑπάρχεις καὶ ἐνάρετος
καὶ εὐχάς κομίζεσαι ἐκ των ἀγαπώντων σε·
μείνης ἀδιάδοχος ἐν ζωῇ των δεσποτών ἡμων·
Βένετοι <παρκόδημε> ἀξίως σοι εὐχόμεθα,
10 διτι τον θείον ἡμων ἔχεις ἐν καρδίᾳ σου,
καὶ ὡς ἀγαπώντα σοι πάντοτε το δίκαιον·
ὅπου γαρ το δίκαιον δ ὑπαρχος φυλάττει,
ἔκει καὶ δ θείος ἡμων ὑμνεῖται καὶ δοξάζεται·
ΕΣ δ [θεός δ] ἐγείρας Λάξαρον φύλαττε τον ὑπαρχον.

Metrum von 5—12: paroxytonische Achtsilber, distichisch; jedes Gedicht besteht aus acht auch ihrerseits distichisch gegliederten Langzeilen. Am Halbzeilenschluß ist auch proparoxytonischer Schlußakzent gestattet.

5. Zur Krönung.

'Ἐν ταῖς χερσὶ σου σήμερον παραθέμενος το κράτος
θεός σε ἐπεκύρωσεν αὐτοκράτορα δεσπότην·
καὶ προελθών οὐρανόθεν ἀρχιστράτηγος δ μέγας
προ προσώπου σου ἥνοιξε τας πύλας της βασιλείας·
15 δθεν δ κόσμος προσπίπτει τῷ σκήπτρῳ της δεξιάς σου
εὐχαριστών τῷ κυρίῳ τῷ εὐδοκήσαντι οὔτως·
σέ γαρ ἔχειν ἐπεπόθει τον εὐσεβή βασιλέα
δεσπότην τε καὶ ποιμένα, δ δείνα αὐτοκράτορ.

6. Zum Natalis imperii.

Χαίρει δ κόσμος δρῶν σε αὐτοκράτορα δεσπότην,
καὶ ἡ πόλις σου τέρπεται, θεόστεπτε δ δείνα·
ώραιζεται ἡ τάξις σε βλέπουσα ταξιάρχην,
καὶ εὐτυχούσι τα σκήπτρα σκηπτούχον σε κεκτημένα·

4 p. 376, 1 τοῦ ὑπάρχον διερχομένον ἀκτολογοῦσι ταῦτα, δηλονότι ἔμπροσθε αὐτοῦ προπορεύομενοι. "Τπαρχε πρωτοσπαθάριε, καλή σου ἡμέρα καὶ καλή σου ἡμέρα καὶ καλὴ ἔօρτη σου. δ ἐγείρας κτλ." | 11 σοι sic.

5 p. 294, 1 καὶ λέγονσιν οἱ τοῦ μέρους ἀπελατικὸν ἦχ. α'. "Ἐν ταῖς χερσὶ κτλ."

6 p. 279, 13 καὶ μετὰ ταῦτα ἀνέρχονται εἰς τὰ βάθρα καὶ λέγονσιν ἀπελατικὸν ἦχ. πλ. δ". "Χαίρει δ κόσμος κτλ." p. 282, 1 ἀπελατικὸν ἀπὸ φωνῆς ἦχ. πλ. δ". "Χαίρει δ κόσμος κτλ." | 2 δ δείνα] ου ου Metrum (wohl Κωνσταντίνε); vgl. δ, 8, 2 | 3 ἡ τάξις ist der Senat (vgl. Reiske) | 7 vgl. 8, 7.

δ κατακοσμείς γαρ τον θρόνον της πατράς βασιλείας
 συν τῇ Ἀνγούστῃ προπέμπων μαρμαρυγάς εύταξίας·
 δθεν εὐημερούσα δια σού ἡ πολιτεία
 της σής αὐτοκρατορίας ἐορτάζει τὴν ἡμέραν.

7. Hochzeitslied.

Δι' ἡμάς ἐμετρίασας ἐν Κανῷ της Γαλιλαίας
 την ἔννομον συνάφειαν ὡς θεός ἐπισφραγίζων·
 ἐκ μητρικῆς γαρ παστάδος ὡς ἀνθρώπος προεκλήθης
 και ὡς ηὐλόγησας τους ἔκει νυμφευομένους,
 οὕτως και νύν εὐλόγησον δυάδα στεφανούμενην
 κατακοσμών εὐτεκνή και εἰρηναίᾳ βιώσει.

8. Begrüßung des Kaisers.

Κραταιωθήτω ἡ χείρ σου, ὑψωθήτω ἡ δεξιά σου
 δείνα αὐτοκράτων·
 ἰδού γαρ ἡ πόλις σου φιλόπολιν βλέπει σε βασιλέα
 και ταὶς σαὶς ἐγκαινίζεται κατ' ἔχθρῶν ἀνδραγαθίας·
 και πολιτεύεται χάρις ἐν μέσῳ της βασιλείας
 δτι ὄφθη το πολίτευμά σου πόλις του μεγάλου βασιλέως·
 δθεν καθοπλίζονται τα ὅπλα σου δυναστείᾳ
 και περίβαλλονται ἔχθροι την ἔχθραν του στεψαντός σε.
 [τῇ γενεθλίῳ δόξῃ της πόλεώς σου]

9. Begrüßung des Kaisers.

Ἀνδρίζεται ἡ πόλις ἡ των Ρωμαίων
 δεξαμένη ἐκ του ίδιου θρέμματος την σωτηρίαν·
 και δοξάζεται το σκήπτρον της ἔξουσίας, ἀναναγία,
 δτι ἐπεσκέψατο αὐτῷ ἀνατολή ἐξ ὑψοντος
 δια σού δ δείνα ἄναξ του ἀγαπήσαντος δικαιοσύνην
 και χρισθέντος ἐν ἐλαίῳ ἀγέῳ παρα κυρίου
 ἐβραβεύθη εἰρήνη τῇ πολιτείᾳ
 τῷ ὁνσαμένῳ ἐξ ἔχθρῶν τους αλχμαλάτους.

7 p. 880, 9 καὶ δτε πλησιήσωσι τῇ παστάδι (thalamo), λέγοντιν ἀπὸ κρακτῶν ἀπελατικὸν ἦχ. α' · 'Δι' ἡμᾶς κτλ.' | Die schon von Sophocles erkannte Lücke ist nicht sicher zu lokalisieren.

8 p. 849, 16 καὶ λέγοντι τὸν ἀπελατικὸν ἦχ. πλ. δ' 'Κραταιωθήτω κτλ.' | 8 etwa ἡ γαρ πόλις σου βλέπει σε φιλόπολιν βασιλέα (vgl. 6, 2) | 5 ἐμμέσω cod. | 7 εν δθεν und dem Metrum vgl. 6, 7 | 8 περιβάλλ. und ἔχθροι ist wohl zu vertauschen.

9 p. 281, 20 (unmittelbar vor 6) λέγοντιν οἱ κράκται φωνὴν ἦχ. πλ. δ' 'τὸ
 ἤχαδιν ἀγια'· καὶ δ λαός· 'Ανδρεῖται κτλ.' | Am Anfang fehlt etwa σήμερον; auch
 der Rest ist schwer verdorben | 8 ἀναναγία vgl. zu XI 17.

10—15. Osterlieder.

10.

Ἐξανοιγέσθωσαν τάφοι και νεκροί [ξ] ἀναστήτωσαν·
 ὁ γαρ κυρίος ἐκ τάφου σήμερον ἔξανέστη·
 εὐφρανέσθωσαν οἱ ζώντες και ζωής ἐντρυφάτωσαν·
 τον γαρ θανάτον το κέντρον σήμερον ἡφανίσθη·
 5 λευχειμονετώ ἡ κτίσις τον κτίστην ἀνευφημούσα·
 ἡ τυραννίς γαρ της ἀμαρτίας σήμερον καθηρέθη·
 ἀγαλλιάσθω μεγάλως ἡ πόλις ὑμῶν δεσπόται
 θεότητι τη ἐν τριάδι σήμερον προσκυνούσα.
 [εἰς κατάπτωσιν βαρβάρων και ἀνέγερσιν Ρωμαίων]

11.

Ἀνακαινίζον ἡ κτίσις, Χριστός ἀνέστη·
 ἐόρταζε τῷ κυρίῳ τας ἐορτάς σου·
 εσφραγισμένον γαρ τον τάφον δ της ζωής ἥλιος ἀνατείλας
 και δρθεὶς ἀποστόλοις των θυρών κεκλεισμένων
 5 το πνεύμα το ἄγιον δι' αὐτού ἐγκαινίζει
 και εἰρήνην χαρίζεται πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ·
 και το βασίλειον κράτος ἀστέρος ἀνατολή του ἀδύτου
 νεουργεῖ <και> μεγαλύνει ὡς λαμπρός ἥλιος προερχόμενος
 σήμερον εἰς δόξαν εἰς καύχημα, εἰς ἀνέγερσιν Ρωμαίων.

12.

Ἀποβαλόντες σύμβολα <της> λυπηράς κατηφείας
 οἱ ἀπόστολοι χαίροντες προήλθον εἰς Γαλιλαίαν
 και ιδόντες διν ἐπόθουν ἐκ νεκρῶν ἐγηγερμένον
 ἀπόρροητον ἐδέξαντο παρ' αὐτού μυσταγωγίαν·
 5 και ὡς ἀκτίνες <ἥλιον> διαδραμόντες τον κόσμον
 φαιδρόμορφον ἐκήρουξαν [<της> ἀναστάσεως [<την>] ἡμέραν·
 αντών <νυν> ἡ προστασία τη θεϊκή παντευχίᾳ
 ὑμάς διαφυλάξει, δεσπόται, εἰς εὐτυχίαν Ρωμαίων.

10 p. 48, 2 φωνὴ ἦκ. α' 'Ἐξανοιγέσθωσαν ητλ.' | 2. 4. 6. 8 σήμερον an derselben Versstelle | 6 ἀμαρτίας] etwa πλάνης ser.

11 und 12 p. 52, 9 πλὴν οἱ μὲν Βένετοι λέγουσιν ἀπελατικὸν ἦκ. πλ. δ' 'Ανακαινίζον κτλ.' (11), οἱ δὲ Πράσινοι τόνδε 'Αποβαλόντες κτλ.' (12); vgl. p. 53, 7—8, wo die Anfänge von 11 und 12 zitiert werden, letzterer mit der Variante τὰ σύμβολα | 12, 3 ιδόντες] εἶδον cod.: correxi.

Metrum von 13 und 14: ο _ ο _ ο ο _ ο _ ο, distichisch (Schlußvers freier.).

13.

Σταυρόν και θάνατον ύπομείνας Χριστός κατήλθεν ἐκών ἐν τάφῳ,
και τας τον Ἀιδου συντρίψας πύλας τη φεϊκή αὐτού εξουσία
πάσιν ἀνάστασιν ἐγκαινίζει τοις ἀπ' αἰώνος νενεκρωμένοις.
ἡ κτίσις σήμερον ἑορτάζει διπλούν το πάσχα της σωτηρίας
δρώσα το σκήπτρον ύμών δεσπόται τη ἀναστάσει Χριστού συναν-
τέλλον.

14.

Φωτός ἀπροσίτου λαμπηδόνες νεκροίς ἐπέλαμψαν τοις ἐν σκύτει
Χριστός γαρ ὄφθη νεκρός ἐν τάφῳ θανάτῳ Θάνατον θανατώσας
(και) συνανέστησε τους δεσμίους τη τριημέρῳ αὐτού ἐγέρσει
αὐτός την δόξαν ύμών δεσπόται εἰς μήκος χρόνων φυλάξει ἐν τη
πορφύρᾳ.

15.

Σήμερον το τοις ἀγρέλοις ἀπόρρητον ἐκτελεῖται	
της ἀναστάσεως μυστήριον	
δ γαρ ἐμπιμπλάν παν ζών εὐδοκίας	a
σαρκὶ θανατούται ὡς ἀνθρωπος	a
5 και την ἀπληστον του Ἀιδου τυραννίδα	a
αίχμαλωτεύει νεκρώσας τον νεκρωτήν.	a(?)
νυν ἡφανίσθη το προ αἰώνων αἰσχος,	a
νυν ἔξηνθησεν ἡ χαρά των περάτων.	a
δ παντάναξ δε θεός και ξωδότης	a
10 τους δεσπότας φύλαττε ἐν τη πορφύρᾳ.	a

16. Zur Theophanie.

'Ο κεφαλάς των δρακόντων, εὐεργέται,	a
ἐν Ἰορδάνου τοις φεύμασι συντρίψας,	a
προ ποδῶν ύμων συντρίψει τας κεφαλάς των βαρβάρων.	b b
θεόστεπτοι εὐεργέται,	b
5 ή τριάς ή τρισάγιος τας νίκας ύμών πληθύνει.	c b
δ βαπτισθείς ύπερ ήμων κατα σάρκα	a
και ἀγιάσας την φύσιν των ὑδάτων	a
< >	

13 p. 45, 22 τὰν Βενέτων, φωνὴ ἡγ. α' 'Σταυρόν κτλ.'

14 p. 44, 1 τὰν Πρασίνων, ἡγ. α' 'Φωτός κτλ.' (1st auch p. 44, 15 zitiert als φωνὴ ἡγ. γ') | 1 ἀπροσίτου] υ _ υ _ Metr.

15 p. 45, 15 τὰν Πρασίνων, ἀπελατικὸν ἡγ. α' | 6 τον νεκρωτήν νεκρώσας εcr.?

16 p. 42, 18 τὰν Βενέτων, ἀπελατικὸν ἡγ. πλ. α' 'Ο κεφαλάς κτλ.' | 1 εὐεργέται] vgl. III 4, 3.

17. Alphabetarion.

- καὶ εἰδ' οὗτως λέγοντειν οἱ μαῖστορες μετὰ καὶ τῶν δημοτῶν τὸ ἀλφαβητάριον· ανανα.
 α' Ἀητήτῳ θεού παλάμη ἐστέφθης δέσποτα οὐρανόθεν· a b
 βραβείον νίκης ὄφθης κοσμοπόθητος εὐεργέτης· c a
 γενναῖος ὄφθης τοις ἐναντίοις b
 δωρούμενος τοις Ῥωμαίοις ξωηφόρους εὐεργεσίας. c a
- καὶ εἰδ' οὗτως πάλιν λέγοντειν οἱ μαῖστορες· αγιας τα ανατε αγετανε.
 β' Ἐντολαὶ σου ὑπερ τα διπλα ισχύουσι κατ' ἔχθρων ἀπάντων·
 ζωὴ Ῥωμαίων και πλούτος ἀλλοφύλων κατάπτωσις δυτως·
 ηὑρέθης τελχος της πολιτείας.
- Θεός σοι ἔδωκε κλάδους συνομόθρονας, εὐεργέτα.
 ... καὶ ἔρχονται πάλιν λέγειν οἱ μαῖστορες I . . . K . . . A . . . M . . . N . . .
 Σ . . . O . . . P . . . R . . . S . . . T . . . Υ . . . καὶ ... λέγοντειν οἱ μαῖστορες.
- ε' Φώς ἀνέτειλεν ἐν τῷ κράτει ἡλίου δικην ἡ ἀρετή σου·
 Χριστός συνέστω ἐκάστῳ περιέπων την κυριψήν σου·
 Φηφίσματι αὐτοῦ κυριεύεις
 ως κύριος και δεσπότης των περάτων της ἔξουσίας.

X. Chelidonisma der römischen Knaben.

Metrum: Freie Siebensilber (paroxytonischer Schluß streckenweise vermieden), distichisch. Dasselbe Metrum haben neugriechische Schwalbenlieder (bei Passow).

Oikodéspotata χαίρε, χαίρε μετα πάντων

deo εἰσօρω orōsistomello

δ καιρός εἰσήλθε ⁵καρποφορούντα και ἀγαλλιούντα
 τοις ἀγαλλιούσι ω <σω>τήρ ἀθάνατε

17 p. 383, 4 || α' Überschrift ἀνανα und β' Überschrift αγιας κτλ.] über diese wie es scheint musikalischen Rufe siehe Sathas φωτ', der die Aufschrift ἀνανας u. ähnl. auf Münzen des 7. Jahrh. vergleicht || α'—ς' in der Anrede ist überall außer in β' 4 der Plural überliefert: α' 1 ἐστέφθητε δεσπόται, 2 ὄφθητε κοσμοπόθητοι εὐεργέται, 3 γενναῖοι ὄφθητε, 4 δωρούμενοι, β' 1 ἐντολαὶ σας, 3 ηὑρέθητε, 5' 1 αὶ ἀρεταὶ σας, 2 τὰς κυριψάς σας, 3 αὐτῶν κυριεύοντες, 4 κύριοι καὶ δεσπόται; aber β' 4 σοι und εὐεργέτα || α' 2¹ Metr. || β' 2² Metr. || 4 „Gott gab dir mitregierende Söhne“; zu συνομόθρονας (statt -θρόνους) vgl. Reiskes Note; wenn nicht auch hier der Plural interpoliert ist, so kann nur Basileios I gemeint sein.

X Überlieferung: C = cod. Cambrai 512 saec. XII

V = Vallic. F 73 saec. XV.

Beide Hss geben den Text in lateinischer Transkription; eine sorgfältige Abschrift druckte Tommasini (s. u.). Orthographische Varianten (auch k = ch, t = th) und Sonderlesarten von C oder V, wo der Text feststeht, sind hier nicht notiert.

ed. Fabre, Le polyptyque du chanoine Benoît, Lille, 1889 (GBL² 256⁴) und V. Tommasini in 'Scritti vari di filologia, à Ernesto Monaci', Rom 1901, 382.

1—14 Langzeilenteilung unsicher | 2 μετα] meto CV | 3 oros] or V | 4 ceras C:
 cheras V: corr. Fabre | 6 τοις] tif V | <σω>τήρ Tommasini: tyr C: thityr V: auch

ζωὴν αὐτοῖς παράσχου ¹⁰singinunta τέκνα
 πρόβατα πτηνόπονλα damarin tinagria
 timisunt̄ colites oschemus manthanone
¹⁵ φύγε φύγε φεβρουάρης, δ μάρτιης σε διώκει.
 ὑπέρβα ὑπέρβα φεβρουάρης, χαίρε μετα πάντων, ²⁰ δ μάρτιης. —
 "Αρξαμεν πρώτον εἰπεῖν" χαίρετε πάντες ὥδε.
 χελιδώ χελιδώ.

Basilia ysida ²⁵πάλιν ὥδε πάρειμι.

Γεωργείται γεωργός κατα πάντα εὐθυμεῖ.

Δια ὑδωρ καὶ πηλού πύργον οἰκωδόμησα.

³⁰ ἀβήνα ἀβήνα via via et kelegasi

μή με δείρης εἰς τας χείρας καὶ στο τρήμα·
 πέντε πέντε, ³⁵ ἄλλα πέντε, δέκα πέντε.

ἔξηλθες ἀστροφορεῖς,
 των ἀγγέλων σύμβουλε, σύμβουλε καὶ σύσκηνε.

⁴⁰ ἀναμένει σε δ κόσμος ἵλαρός καὶ ὠραῖος.

ἀγαλλιάσθε παῖδες καλοί τεσσαράκοντα

εἰς το σχολείον τρέχοντες ⁴⁵ γράμματα μανθάνοντες·

δ μαγίστρο νύμών, δ διδάσκαλος νύμών

ἀπο της ἀνατολῆς γράφει καὶ ἀναγινώσκει

⁵⁰ καὶ λαμβάνει το βαγλν, το βαγάν καὶ το σταυρό.

δ θεός, ἐλέησον ἡμάς ter vices

ἔξω φεβρουάρης, ἔξω δ μάρτιης ter vices

⁵⁵ ἀνέτειλεν το ἔαρ II

δια σου ξή τα πάντα II

πατήρ mögliche | 8 loin atis CV: correxi (vgl. Konst. Porph. 358, 10 ζωὴν αὐτοῖς παράσχον).

11 πτηνόπονλα] tinabula CV: correxit Krumbacher B. Z. XI 587 (πτηνά, πονήλα Tommasini) | 12 δάμαλιν τὴν ἀγελάν Tommasini | 14 oscheinus C | 16 zur Formel δ δεῖνα σε διώκει vgl. Perdrizet, Rev. études gr. 16 (1903) 43 | 19 χαίρε] kera CV 15. 17 februarie CV (vgl. 53).

21 ff. Akrostichis von Orphanides erkannt | 24 ysida (εἴσειδα) C: adisa V 25 parum C: parinu V: correxi | 27 ettini C: bthim V: corr. Orphanides (vgl. Fabre p. 86 gaudet arator carpere fructum): auch εἴθενται mögliche | 29 pirgom CV.

30 etkelegasi C: ykelegasi V | 32 vgl. Passow 309, 12 ἀν ἀργήσω δέρνει μας, πάλιν μεταδέρνει μας | 33 χείρας] keras C: cheras V | τρῆμα = podex | 34 f. werden die Schläge gezählt oder die Eier, die die Kinder bekommen? vgl. Passow 309, 8 δός μ' ἐμένα πέντε χήνα καὶ ἄλλα πέντε τόκηνα | 36 δέκα] dica C: vica V.

40 vgl. Konst. Porph. de caer. 410, 19 λέοντα δ κόσμος ἀναμένει 479, 14 Νικηφόρον δ κόσμος ἀναμένει | 41 oreon CW | 42 auch καλεῖτε σαράκοντα mögliche 43 εἰς το] στο scr. | 46 μαγ.] γαρ add. Fabre (vgl. 75) | 48 = 87 | 49 anaginosche CV.

50 lambanim CV | βαγλν = βάσιον (Orphanides) | 51 stobro C: strobo V | 56—59 om. V | 56 biyazusitubanda II. (sic) C: correxi.

diadadascale δ ὁδός σε φυλάξῃ II

⁶⁰ filoponuntus μαθητάς σου II

την τον λόγου σου tinarpasin II

την τον λόγου σου epatheluntes

'Ρωμανία νικά.

(ἄλφα) Αρχηγός των ἀπάντω^{<ν>} (βῆτα) βασιλεύει κύριος.

^{66*} R(esponsorium) 'Ρωμανία νικά.

(γάμμα) γεννάται δ Χριστός (δέλτα) σια λόγου θείκου.

^{68*} R(esponsorium) 'Ρωμανία νικά.

(εἶ) <ξρ>χεται ἐπι της γῆς, ⁷⁰(ξῆτα) ζωήν φέρει τῷ κόσμῳ.

^{70*} R(esponsorium) 'Ρωμανία νικά.

(ζῆτα) ἥλιος και σελήνη (θῆτα) θεόν προσκυνούσιν.

^{72*} R(esponsorium) 'Ρωμανία νικά.

ἡγγικεν ἡ χαρομονή tempedasom ἔφθασεν

⁷⁵ δ μαγιστεροφ γαρ αὐτούς ἀπέσπειλε χαροεσθαι.

Χριστέ δ θεός ἡμών φύλαξον πους προῦχοντας.

Βενεδίκτε πατριάρχη ⁸⁰ἐν πολλοῖς τοις ἔτεσι.

τον διδάσκαλον ἡμάντον κύριε φύλαξον.

ώς οι πατέρες οι χρηστοί 'Εβραῖων κραυγάζοντες.

⁸⁵ ὡσαννά τῷ ἥκοντι Χριστῷ τῷ υἱῷ Δαβὶδ.

ἀπό της ἀνατολής [το ἔαρ ἀνέτειλε,
και φωτίζει ἀναστάς ⁹⁰κόσμον πάντα δ σωτήρ.

59 philacis. II. C: corr. Fabre.

64 'Ρωμανία] romanita romama V | 66* = 68* = 70* = 72* (72* om. C) R' romaniam (auch romanam, rōm, r'o) CV; die Auflösung R(esponsorium) ist sehr unsicher | 69 eichete CV.

70 wohl besser φέρων, da jede Langzeile hier einen Satz bildet | 72 proscilumen CV: correxi | 73 ἐν γῇ καινῇ χαρομονῇ Fabre | 74 tempedaon C: των παΐδων Tommasini | ethasen CV: corr. Orphanides (vgl. Passow 305, 8 ἀπείλις ἔφθασε) | 76 cherosthe CV: corr. Fabre | 78 prugimatas. I. (scr. II?) CV: corr. Fabre.

82 curie CV | φύλαξον] ymon add. C: apron add. V | 83 oi (vor χρηστ.)] isti CV (wegen christi) | 84 craigauzontes W: craicanzontes C | 88 ξαρ] Fabre: erar CV | 89 φωτίζει] Tommasini: fociali C: sonai V.

NB. Die Konjekturen und Bemerkungen von Orphanides gebe ich auf Grund persönlicher Mitteilung etwa aus dem Jahre 1907. Die Deutung des Überlieferten ingicheni in v. 73 fand Th. Bolides 1902 gelegentlich einer Besprechung dieses Stücks in Krumbachers Seminar.

Exkurs I (vgl. S. 29).

Chronicon Paschale pag. 620 ed. Bonn.

	243
χέμπτω ἔτη...	ώς έτυχεν...
Chron. Pasch. p. 620, 3—14	...στασιάζοντιν τ καὶ ... 243
243? ...τι κράζοντιν	Chron. Pasch. p. 620, 14—621, 20
243 επι βα λεοντ...	Theophan. p. 412, 6—21
διοική	
⊗ εἰσὶν αἱ μοῦσαι ...	καὶ κανδιδάτω
...καλλιόπην ποιήσεως †	

Cod. Vatic. gr. 1941 fol. 242v—243r, schematisch, und stark verkleinert.

(Die punktierten Linien bezeichnen die Ränder der Schriftflächen.)

Der Anfang des Berichtes der Osterchronik über die Nikarevolte ist ungenügend ediert. Das ließe sich leicht am Text der Ausgabe demonstrieren; aber ein Blick in die Handschrift lehrt viel mehr.

In dem Vaticanus 1941¹⁾, dem codex unicus der Osterchronik, schließt der Bericht über das Jahr 529//30 auf fol. 241v Mitte (= p. 620, 2 κρημάτων der Bonner Ausgabe). Der fortlaufende Text der ersten Hand setzt erst auf fol. 243r oben wieder ein, und zwar mit den

1) Ich besitze eine von Sansainis vortrefflichen Weiß-Schwarzphotographien von fol. 242v—243r. Die Besorgung der Photographie und mehrere ergänzende Mitteilungen über die Hs danke ich Monsignore Giovanni Mercati.

Worten ὡς ἔτυχεν (= p. 620, 14), mitten in einem Bericht über den 2. Tag der Nikarevolte (14. Jan. 532).¹⁾ Die dazwischen liegende Partie des Vaticanus enthält folgendes: 1. von erster Hand, aber mit dunklerer Tinte geschrieben, auf der oberen Hälfte von fol. 242^r die Worte πέμπτῳ ἔτει — ιδεῖν τι κράξονσιν (= p. 620, 3—14); 2. auf fol. 242^r und den übrigen Teilen von 241^r und 242^r in einer ganz verschiedenen, aber vielleicht gleichzeitigen Schrift Auszüge ἐκ τοῦ μεγάλου χρονογράφου²⁾ und eine Zusammenstellung der neun Musen und deren Funktionen (vgl. Abbildung).

Die Frage ist nun: wie verhält sich das auf der oberen Hälfte von fol. 242^r überlieferte Stück zu dem fortlaufenden Text? Daß man es ihm nicht einfach vornen anheften darf, bedarf wohl keines Wortes mehr. Dagegen sollte es offenbar hinter p. 620, 16 στασιάζονσιν gelesen werden; darauf weisen schon die respondierenden Zeichen ΔΦ auf fol. 242^r und 243^r (vgl. Abbildung).³⁾ Es handelt sich um einen Versuch, den ausgefallenen Anfang des Berichtes über die Nikarevolte zu ergänzen. Und woher stammt dieser Nachtrag? Aus einer vollständigen Hs des Chronicon Paschale keinesfalls; es fehlt ja der Anschluß an p. 620, 14 ὡς ἔτυχεν, es fehlen die charakteristischen Indikation- und Konsulatsvermerke, und vor allem ist der Inhalt nicht einmal eines Chronisten würdig; der Schlußsatz καὶ ἀπέστειλεν δ βασιλεὺς ιδεῖν τι κράξονσιν fügt sich nicht an das Vorhergehende, und die Nebeneinanderstellung von φοβούμεθα δυναμάσαι, μὴ . . . μέλλομεν κινδυνεύειν. Καλοπόδιός ἐστιν . . . δ ἀδικῶν ἥμᾶς ist lächerlich. Vielmehr ist der Abschnitt offenbar ἐκ τοῦ μεγάλου χρονογράφου geflossen, aus Theophanes (p. 181, 24—25. 32 — 184, 2), bei dem alles wörtlich, nur viel sinnvoller und ausführlicher wiederkehrt — alles bis auf jenen Schlußsatz; und dieser ist einfach eine Paraphrase der Worte p. 620, 15 καὶ εἶπεν αὐτῷς δ βασιλεὺς ἐξέλθατε οὖν καὶ μάθετε, τίνος χάριν στασιάζονσιν, die ja gerade vor der Stelle stehen, wo der Schreiber des

1) Geschildert ist, wie jemand dem Kaiser Vorwürfe über sein Zaudern macht; es folgt die auch beim Oxfordener Malalas p. 475, 1 ff. geschilderte Szene. Quelle ist wohl der vollständige Malalas oder Johannes von Antiocheia.

2) Auf fol. 242^r steht die Schilderung des Erdbebens vom Jahre 723/4 mit folgenden Varianten zu Theophanes ed. de Boor p. 412, 6: καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει] ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος V | 12 τῆς πόλεως und 15 δὲ om. V | 15 ιδίων] οἰκείων V | 17 διελάλ. — 21 διοικηταῖς] ganz umgearbeitet in V. — Andere Exzerpte aus Theophanes sind zu p. 694, 16 der Osterchronik in V an den Rand geschrieben (vgl. die Ausgaben).

3) Das Kreuz zwischen στασιάζονσιν und καὶ ist eingefügt, als die Zeile schon geschrieben war.

Vaticanus seinen Nachtrag münden lassen will; er ist also offenbar sein Werk, und soll die Überleitung herstellen.¹⁾

Eine Ausgabe der Partie müßte also etwa so aussehen. ed. Bonn. p. 620, 1 — 621, 3

... τοὺς ἄρχοντας πελθοντες σαμαρεῖξειν διὰ χοημάτων.

<ινδ. θ'. δ'. ὑπ. Λαμπαδίου καὶ Ὁρέστου τὸ β'.

την̄ δλυμπιάς.

ινδ. ι'. ε. ὑπ. Λαμπαδίου καὶ Ὁρέστου τὸ γ' ...>

f. 243^r **| ὡς ἔτυχεν. ἀλλ' ὅτε πολλὴ γέννηται ἀνάγκη, τότε ποιεῖς ἢ ἐβουλεύσω'. καὶ εἰπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς· ἔξελθατε οὖν καὶ μάθετε τίνος χάριν στασιάζοντος. καὶ ἔξηλθεν ἀπὸ τοῦ παλατίου ὁ πατρίκιος Βασιλῆς ὁ ποιῶν τὸν τόπον τοῦ μαγίστρου Ἐφορογένους ἐν Κωνσταντινούπολει καὶ Κωνσταντίολος, καὶ στήσαντες τὰ εἰσελαίνοντα πλήθη 10 ἔξω τοῦ παλατίου κατασιγήσαντες αὐτὰ προσεφώνησαν αὐτοῖς ...

post 1 χοημάτων lacunam unius folii indicavit V (vide introd. et infra ad 7 στασιάζοντος) | 2—4 partim supplevit, partim ex p. 629, 7—8 huc transposuit Rader 7 στασιάζοντος] hic inseri voluit quae in folii 242^v parte superiore posuit verba ex Theophanis chronographia p. 180 sqq. breviata V (= p. 620, 8—14 ed. Bonn.): πέμπτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μηνὶ Ἰανουαρίῳ γέγονε τοῦ λεγομένου 'νίκα' ἡ ἀνταρσία τρόπῳ τοιούτῳ· ἀνελθόντα τὰ μέρη ἐν τῷ ἵππῳ ἔκραξαν οἱ δῆμοι τῶν Πρασίνων. ἄκτα διὰ Καλοκόδιου τὸν κονθικονάριον καὶ σπαθάριον. Ἐτη πολλὰ Ἰουστινιανέ· τούς βίκας (τον βι in rasura V²: αὐγούστε V¹)· ἀδικούμενα, μόνε ἀγαθέ· οὐ βαστάζομεν, οἶδεν ὁ θεός· φοβούμεθα ὀνομάσαι, μὴ πλέον εὐτυχήσῃ, καὶ μέλλωμεν κινδυνεύειν. Καλοκόδιος ἐστιν ὁ σπαθαροκονθικονάριος ὁ ἀδικῶν ἡμᾶς²⁾. καὶ πολλῶν ὥρεων γενομένων μεταξὺ τῶν μερῶν Βενέτων καὶ Πρασίνων καὶ τὸν βασιλέα πολλὰ λοιδορήσαντες (ινρωδήσαντες V¹) κατήλθον οἱ Πρασίνοι ἔσαντες τὸν βασιλέα καὶ τοὺς Βενέτους θεωροῦντας τὸ ἵππον. καὶ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς ἰδεῖν τὶ κράζοντος 9 πλήθη] τῶν Πρασίνων add V in margine.³⁾

Vielelleicht hilft diese Untersuchung dazu, daß die erst jüngst wieder von Eduard Schwartz (Pauly-Wissowa III 2461, 17) dringend geforderte neue Kollation des Vaticanus 1941 endlich gemacht werde.³⁾

1) Konsequent wäre es gewesen, nun die Worte p. 620, 14 ὡς ἔτυχεν — στασιάζοντος zu streichen. Die Schreiber des dem Vaticanus entstammenden Monacensis (auf dem die älteren Ausgaben beruhen) hat das auch wirklich getan.

2) Das ist falsch, denn es handelt sich um beide Parteien; vgl. Malalas 475, 3. Diese Randnote soll offenbar die Verbindung mit dem Nachtrag festigen, in dem allerdings nur die Πρασίνοι Opposition machten.

3) Außer den im Vorangegangenen gegebenen Nachträgen zu der von einem unbekannten homo idoneus für Dindorf verfertigten Kollation fand ich auf fol. 243^v noch folgendes zu berichtigen: p. 620, 17. (621, 11 Βασιλῆς (nicht Βασιλίδης) V | p. 621, 4 ἔκραξαν] ἔκραξον V | 9 Κρατεροῦ] κρατερὸν V²

Exkurs II (vgl. S. 31).**Zu den ἄκτα διὰ Καλοπόδιον.**

Wie Exkurs I gezeigt hat, sind die *ἄκτα διὰ Καλοπόδιον* nur bei Theophanes überliefert. Dort stehen sie zwischen zwei Berichten über die Nikarevolte (Jan. 532), einem summarischen (p. 181, 24—31), der auch bei Cramer, *Anecd. gr.* II 112 erhalten ist, und einem ausführlichen, p. 184, 3—186, 2, der teilweise wörtlich aus Malalas stammt. Den Anschluß an den ersten Bericht stellen die Worte her: γέγονε δὲ ἡ ἀτάξια τοῦ Νίκαια τρόπῳ τοιούτῳ ἀνελθόντα τὰ μέση ἐν τῷ ἵππικῷ, ἔκραξαν οἱ τῶν Πρασίνων {ἄκτα διὰ Καλοπόδιον τὸν κονθικουλάριον καὶ σπαθάριον. οἱ Πράσινοι} ἔτη πολλά . . . κτλ.' Hier sieht man deutlich, wie ein mit Überschrift {άκτα . . .} versehenes Schriftstück sinnlos und mechanisch in den Text eingeschoben ist. Es folgt nun der Dialog und die kurze Erwähnung des Abzugs der Grünen. Nun die Fortsetzung:

Malalas 473, 5

Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ χρόνῳ τῆς δεκάτης
Ινδικτιῶνος συνέβη ὑπό τινων ἀλα-
στόρων δαιμόνων πρόφασιν γε-
νέσθαι ταραχῆς ἐν Βυζαντίῳ Εὐ-
δαίμονος ἐπάρχον πόλεως ὅντος
καὶ ἔχοντος ἀτάκτους ἐν φρουρῷ . . .

Theophanes 184, 3

καὶ εὐθὺς συνέβη γενέσθαι ὑπό¹⁾
τινων μαϊστόρων¹⁾ πρόφασιν δη-
μοτικῆς ταραχῆς τρόπῳ τοιῷδε.
κρατήσας δὲ ἐπαρχος τοῖς δημό-
τας . . .

Die Schilderung des Theophanes erweckt den Anschein, als schließe das 184, 3 ff. Erzählte zeitlich unmittelbar an den Zank im Hippodrom an. Aber das Wort, das den Zusammenhang herstellt, *εὐθὺς*, ist von ihm zu eben jenem Zweck der Quelle (Malalas) hinzugefügt, die er glücklicherweise gerade hier sonst wörtlich ausschreibt. Was aber Malalas hier schildert, das ist wirklich der Ursprung der Revolte: die mißglückte Hinrichtung von Mitgliedern beider Parteien, die ihrerseits zu den vergeblichen Gnadengesuchen der Parteien am 13. Januar und damit zu der für jene Tage charakteristischen Verbindung der Grünen und Blauen führte.²⁾ Theophanes ist also 184, 3 zum zweiten Mal zum Anfang zurückgekehrt; die *ἄκτα διὰ Καλοπόδιον* schließen weder nach vorne noch nach hinten an. Ihre Datierung muß also unabhängig von der Stellung geschehen, die ihnen Theophanes anweist.

Daß sie in die unmittelbare Vorgeschichte des Nikaufstandes gehören, ist jetzt sehr unwahrscheinlich. Die dominierende Note, Justi-

1) Verlesen aus ΑΛΑΚΤΟΡΩΝ, wie Bury B. Z. VI (1897) 508 erkannt hat. Ich traue den Irrtum dem Theophanes zu.

2) Vgl. Bury, The Nika Riot, Journal of Hellenic Studies 17 (1897) 92—119.

nians Mißgunst gegen die Grünen¹⁾, paßt überall besser hin als in jene Tage, in denen sich die Regierung gerade dadurch schadete, daß sie ausnahmsweise unparteilich vorging. Positives kann ich jedoch leider nicht vorbringen. Wäre es sicher, daß jener *Καλοπόδιος σπαθάριος καὶ κονθικουλάριος* identisch ist mit dem gleichnamigen ἐνδοξότατος κονθικουλάριος καὶ χρυσιπόσιτος des Jahres 558/59 (Theophanes a. 6051 p. 233, 8 nach Malalas 4490, 9), so hätte man wenigstens einen Terminus ante quem; denn daß Amt des praepositus ist das höhere. Aber der Name Kalopodios ist nicht so selten.²⁾ Die Stelle εἰ τις λέγει, ὅτι οὐκ ὀρθῶς πιστεύει δὲ εσπότης, ἀνάθεμα αὐτῷ ὡς τῷ Ἰούδᾳ (Z. 25 f.) spielt an auf Zweifel an der Orthodoxie des Kaisers; man erinnert sich, daß Justinian kurz vor seinem Tod dem Aphthartodoxismus verfiel. Aber die ganze Stelle ist ratselhaft, besonders im Mund der Opposition. Aus den zahlreichen Krawallen unter Justinian, von denen wir wissen, einen auszuwählen, etwa den für die Grünen besonders verhängnisvollen vom Nov. 561 (Theophanes a. 6054, p. 235, 29), wäre Willkür.

Die ἄκτια διὰ *Καλοπόδιον* bleiben also vorerst ein nicht genau datiertes Stimmungsbild aus den Streitigkeiten der Parteien unter Justinian, auch so noch einzigartig und unschätzbar. Es sind Klagen der Grünen über Mißhandlung seitens der Regierung, und Zurückweisung der Klagen durch den Mandator (Herold) des Kaisers. Anfangs spielt der Name eines den Grünen besonders verhaßten Beamten hinein, des Kalopodios; gegen Ende mischen sich auch die Blauen in den Zank. Die Unterhaltung wird von seiüten der Grünen durchweg in ruhigem Ton geführt, obwohl die Antworten des Mandators sehr bald unparlamentarisch klingen. Die Grünen verstecken ihre Wut unter scheinbarer Resignation, die sich zeitweise mit grimmigem Hohn und dunkeln Drohungen mischt. Schließlich reißt ihnen die Geduld, und mit einem Fluch auf die, die zurückbleibem, verlassen sie das Hippodrom.

Die Einzelinterpretation scharf durchzuführen halte ich angesichts der hochgradigen Verderbnis des Textes für aussichtslos. Selbst darauf mußte ich verzichten, die mir unverständlichen Stellen durch Kreuze zu bezeichnen; denn die Haupträtsel liegen nicht in einzelnen Wörtern, sondern in der Verbindung der Sätze. So habe ich mich damit

1) Prokop. Anecd. 7, 1. 9, 33. Theoph. a. 6061 p. 243, 7, durch die die Vermutung des Euagrios 4, 32, der diese Feindschaft erst vom Nikaufstand datiert, widerlegt wird.

2) Ein οἰκονόμος τῆς ἀγίας ἐκκλησίας, Theophanes a. 6004 (512 n. Chr.), p. 155, 21. Ein πειμαρέρως τοῦ κονθωνιοῦ, Leben des Styliten Daniel (H. Lietzmann, Byzantin. Legenden, 1911, 23. 100), : a. ca. 466.

begnügt, die Metrik, die gewiß andere ebenso überrascht wie mich¹⁾, so gut es ging, klarzulegen.

Noch ein paar Worte über eine sprachliche Erscheinung. Die Parteien reden von sich regelmäßig im Singular; wo sie angeredet werden, kommen beide Numeri vor. Das könnte zu der Annahme verführen, sie sprächen durch einen Wortführer. Dem würde aber nicht nur die gleiche Erscheinung in mehreren anderen Massenakklamationen²⁾ widersprechen, sondern vor allem die Überlieferung über den Vortrag solcher Akklamationen, die das Eigentümliche, ja Unheimliche des improvisierten Zusammensprechens so vieler Menschen bezeugt³⁾. Eine bedeutsame Parallelie für den Gebrauch des Singulars bietet der Chor des antiken Dramas.

Nachtrag zu der Textsammlung. Bei Malalias 361, 19 (dansach Chronic. Pasch. 588, 13 und Theophanes a. 5937) wird folgende, vielleicht metrische Akklamation der Byzantiner auf den Stadtpräfekten Kyros überliefert, der sich unter Theodosios II durch Bauten um die Stadt verdient gemacht hatte:

<i>Κωνσταντίνος ἔκτισεν,</i>	a
<i>Κύρος ἀνενέωσεν,</i>	a
<i>αὐτόν ἐπὶ τόπον, αὐγούστη.</i>	b (?)

Der dritte Vers fehlt im Chronic. Pasch. und bei Theophanes; was *ἐπὶ τόπον* hier heißt, ist nicht klar. Eine andere Akklamation auf Kyros bei den Script. Orig. Const. 252, 14 Preger.

Berlin.

Paul Maas.

1) Angesichts dieses Fundes, sowie des für die Geschichte der byzantinischen Metrik nicht minder bedeutsamen der ältesten gleichzeiligen Poesie (B. Z. XVIII 317 ff.), wird man verziehlich finden, daß ich zögere, meine seit Jahren fertiggestellte byzantinische Metrik zu drucken.

2) Oben III 1, 5. 7; Mansi VIII 1058; Theophanes a. 6071, p. 249, 25; Const. Porph. de caer. 326, 1. 6 etc.

3) Die Hauptstelle, deren Verwandtschaft mit den *Ἄκτα διὰ Καλοπόδιον* in die Augen springt, möge den Rest der Seite füllen. Cassius Dion berichtet als Augenzeuge über Akklamationen a. 196 (75, 4 Boiss.) . . . ἐνταῦθα ἥδη συγάσαντες ἀλλήλους ἔξαιρητης τὰς τε χειρας πάντες ἄμα συνεκρότησαν καὶ προσεπεβόησαν, εντυχίαν τῇ τοῦ δήμου σωτηρίᾳ αἰτούμενοι. εἰπόντες δὲ τοῦτο, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν 'Ρώμην καὶ βασιλίδα καὶ ἀθάνατον ὀνομάσαντες, 'Μέχρι πότε ταῦτα πάσχομεν'; ἔκραξαν, καὶ 'Μέχρι ποῦ πόλεμούμεθα;' εἰπόντες δὲ καὶ ἄλλα τοιοντόταπα τίλος ἔξεβόησαν, οὐτὶ 'Ταῦτα ἔστιν', καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν ἵππων ἐτράποντο. οὕτω μὲν ἐκ τυρος θείας ἐπιπνοίας ἐνεθόνοσασαν· οὐ γὰρ ἂν ἀλλως τοσαῦται μυριάδες ἀνθρώπων οὔτε ἥρξαντο τὰ αὐτὰ ἄμα ἀναβοσάν ὡσπερ τις ἀκριβῆς χροδὸς δεδιδαγμένος οὕτ' εἶπον αὐτὰ ἀπταῖστως ὡς καὶ μεμελετημένα.

4*